

УДК 796.322(410.148)(091)(045)

DOI: 10.18524/2312-6825.2022.33.270451

Владислав Павлик

orcid.org/0000-0001-9081-3328

Аспірант четвертого року навчання

кафедри археології, етнології

та всесвітньої історії

факультету історії та філософії

ОНУ імені І. І. Мечникова

(Україна, Одеса)

pavlovich2305@gmail.com

ФУТБОЛ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: ДО ПИТАННЯ ПРО КОМПОНЕНТИ ФУТБОЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ. ДЕРБИ

Анотація

У даній статті розглядається питання одного із компонентів футбольної культури – дербі. Дається пояснення щодо тлумачення, особливостей і аспектів, які оточують найзапекліші футбольні протистояння. У статті використано дані та інформацію із інтернет джерел та літератури.

Ключові слова: футбол, дербі, протистояння, культура, етнологія.

Vladyslav Pavlyk

orcid.org/0000-0001-9081-3328

Postgraduate student in the fourth year of study

Department of archeology, ethnology and world history

Faculty of History and Philosophy

Odessa I. I. Mechnikov National University

pavlovich2305@gmail.com

FOOTBALL IN A GLOBALIZED WORLD: ON THE QUESTION OF THE COMPONENTS OF FOOTBALL CULTURE. DERBY

Summary

The main idea of the article is study of one of the components of football culture, namely derby, and also aspects that surround him and the reasons underlying each specific confrontation. This article examines the question of one of the components of football culture, the derby.

The purpose of this article is to study one of the components of football culture, namely the derby, the aspects that surround it and the reasons behind the confrontation.

Regarding the analysis of research on this topic, the following should be highlighted: the historiography of the issue of football research in general, and the components of football culture in particular, is quite specific and diverse. The works of researchers of football culture and the attributive component of the football game are important. Mainly, two types of sources were used in the work - Internet sources and works of football culture researchers.

In conclusion, we can say that the derby, like any football confrontation, game and competition from ancient times to the present has carried within itself the central axis of meaning and their purpose - the eternal ethnological principle of division into "one's own and another's". It is in the derby that these aspects have more reasons than a simple binary division. These are: politics, culture, social, everyday and ethno-historical components that influence the escalation of the confrontation and are reflected in the stands of the stadiums and on the football field.

The derby and the issues of socio-cultural aspects that are reflected in them today cause interest and the prospect of study and research.

Key words: *football, derby, confrontation, culture, ethnology.*

Постановка проблеми. Футбол, як і велика кількість інших культурних феноменів у світі оточують різні аспекти. Важливим складником формування футболу як феномену сучасного глобалізованого світу є компоненти футбольної культури. Одним із таких є дербі. Окремі дослідження цього компоненту проводились деякими ученими та дослідниками, проте дербі та питання протиріч і причин, які є підґрунтям у них сьогодні, викликають інтерес та перспективу вивчення.

Мета статті. Метою даної статті є дослідження одного із компонентів футбольної культури, а саме – дербі, аспектів, що його оточують, та причин, які лежать в основі протистояння.

Аналіз досліджень. Історіографія питання дослідження футболу в цілому, та компонентів футбольної культури зокрема, є досить специфічною та різноманітною. Важливими є праці дослідників футбольної культури та атрибутивної складової гри у футбол. Головним чином у роботі було використано два типи джерел – інтернет-джерела та праці дослідників футбольної культури. Серед останніх варто виділити роботи: К. Айзенберга, який розглядає

футбол виключно як глобальний культурний феномен. У своїй роботі автор дає аналіз розповсюдженню гри з британських островів на всі континенти. Робота Д. Бримсона «Фанати», що характеризує субкультуру футбольних фанатів через власний прояв ідентифікації у футболі. Також праці Д. Алексєєва, В. Алмашинта, П. Артьомова, які ілюструють фактори формування та особливості прояву футбольних субкультур.

Виклад основного тексту. За поширеністю на планеті футбол є ігровим видом спорту номер один. Членами ФІФА є 210 національних футбольних федерацій. Це більше, ніж кількість країн, що входять до складу Організації Об'єднаних Націй (оф. сайт ФІФА). Найбільшої популярності гра досягла в Європі, Південній Америці, Африці і частково Азії, менший інтерес до футболу проявляється в Австралії та Північній Америці (пов'язаний із існуванням власних видів спорту в цих країнах). У багатьох країнах ця гра є частиною національної культури і об'єктом національної гордості, що багато в чому визначає той рівень інтересу, який виявляється до футболу і тим процесам, які його оточують у всьому світі.

З плином часу із локального футбол перетворився на масове явище. На футбол ходять родинами, трудовими колективами і просто великими компаніями.

В останні роки, особливо у зв'язку з проведенням великих футбольних турнірів, таких як Чемпіонат Світу та Чемпіонат Європи, серед національних збірних і Ліги Чемпіонів, Ліги Європи та Ліги Конференцій, серед футбольних клубів футбольна інфраструктура стрімко розвивається. Зокрема, через фінансування, маркетинг та комерціалізацію футболу.

Сьогодні український футбол, як і вся країна, перебуває в умовах війни. Деякі слова та процеси, описані у даній статті, можуть видатись не актуальними. Проте український футбол, як і усе українське, має у собі генетичний код, у якому є перемога, відновлення та щасливе майбутнє.

Сучасний футбол, як і велика кількість інших ігор та змагань, у своїй основі мають протистояння. Суперництво – найважливіший спортивний принцип, що має у собі закладений принцип поділу на «свій та чужий». (Айзенберг, 2006; 136). Проте, деякі суперництва

мають особливий статус, особливе підгрунття, протиріччя, причини, аспекти і окрему власну назву – дербі.

Під «дербі» у футболі розуміються матчі команд з одного міста або найбільш непримиренних суперників, гострота боротьби в яких досягає найвищого напруження, а рівень підтримки вболівальниками піднімається на найвищу планку. Зазвичай дербі мають також і власну назву, що характеризує особливість протистояння команд. У більшості випадків клуби, між якими проходить дербі, є історичними суперниками.

В основі протиріч між ними є:

– соціальні передумови (клуб аристократів проти клубу звичайних робітників заводу);

– територіальний аспект (два клуби з одного міста, області, району виявляють найсильнішого);

– політичний аспект (клуб, чиї вболівальники дотримуються націоналістичних поглядів проти клубу, вболівальники якого в основній своїй масі антифашисти, «праві» проти «лівих» тощо);

– історична неприязнь (ті випадки, коли через поразку в матчі, зіграному 30 років тому, один з клубів залишив вищу лігу, і його фанати всю провину за виліт поклали на команду суперника і її вболівальників) та інші суперечності.

Як приклад найбільших, можна виділити наступні дербі: «Олд Фірма» («Рейнджерс» – «Селтік»), міланське дербі: «делла Мадоніна» («Інтер» – «Мілан»), дербі Кракова: («Вісла» – «Краковія»), рурське дербі: («Боруссія» Дортмунд – «Шальке»), аргентинське «Суперкласіко»: («Бока Хуніорс» – «Рівер Плейт»), північно-лондонське дербі: («Арсенал» – «Тоттенгем»), дербі «сталюного» міста («Шеффілд Уенздей» – «Шеффілд Юнайтед»), Таун-Уірське дербі («Ньюкасл Юнайтед» - «Сандерленд»).

Кожна команда має свої традиції, які часто залежать як від історії всієї держави, так і від конкретного регіону, де знаходиться клуб. Інколи поділ між фанами команд є навіть ідеологічний (Алексеева, 2011; 312).

У протистояннях «Лацио» – «Рома» і «Гамбург» – «Санкт-Паулі» фанати римського «Лацио» та «Гамбурга» традиційно представляли крайні праві політичні погляди. Націоналістичними можна

вважати настрої ультрас каталонської «Барселони», які завжди виступали за автономію та незалежність Каталонії від Іспанії, львівських «Карпат» (використовують прапор УПА), римського Лаціо.

Лівий ухил демонструють під час оформлення трибун тифозі італійських «Ліворно» (плакати зі Сталіним і написи російською, портрети Че Гевари) і «Модени», німецького «Санкт-Паулі». Серед фанатів «Марселя», наприклад, багато бідних арабських і африканських іммігрантів, які яскраво проявили себе під час безпорядків у Франції навесні 2005 року.

У Глазго вболівальники довгий час були поділені за релігійною ознакою, так як «Селтік» історично підтримували католики, а «Рейнджерс» – протестанти. На цьому підґрунті і виникло дербі «Старої фірми».

Походження назви даного дербі неясне. Одна теорія стверджує, що вираз виник з дня першого матчу між клубами, тобто 1888 року, тому і знайти істину неможливо. Проте, шотландський історик футболу Вільям Мюррей вважає, що «Стара фірма» зобов'язана своєю назвою комерційними доходами команд від зустрічі між собою, які є рекордними в країні. Ще по одній із версій дана назва для дербі була придумана з метою демонстрації домінуючого становища фан-клубів у місцевому футболі.

Після завершення сезону 2017–18 рр. «Рейнджерс» та «Селтік» вибороли на двох 70 Кубків Шотландії та 103 титули чемпіона країни («Рейнджерс» – 54, «Селтік» – 49). Домінування клубів переривалось всього лише два рази – в середині 80-х років на футбольну авансцену шотландського футболу вийшли представники так званої «Нової Фірми» (англ. New Firm), команди «Абердин» та «Данді Юнайтед» (Бримсон, 2005; 204).

Ключові дербі в Україні: «Динамо» Київ – «Шахтар» Донецьк – національне дербі двох найуспішніших клубів України (Укр. Ультрас-портал). «Динамо» Київ – «Чорноморець» Одеса – затяте українське дербі радянських часів, гостроти яким надавала «дружба» одеситів з московськими клубами – непримиренними суперниками киян (Алмашин, 2006; 104). «Металіст» Харків – «Дніпро»: східноукраїнське дербі (Артьомов 2009; 149). «Карпати» Львів –

«Волинь» Луцьк – галицько-волинське дербі між двома найбільш успішними клубами Західної України (оф. сайт ФФУ).

Висновки. Отже, дербі, як будь-яке футбольне протистояння, гра та змагання із давнини й до сьогодні пронесли у собі центральну вісь сенсу та їх мети: довічний етнологічний принцип ділення на «свій – чужий». Саме у дербі ці аспекти мають більше причин, аніж просте бінарне ділення. Це політика, культура, соціально- побутові та етно-історичні складові, що впливають на загострення протистояння та мають відображення і на трибунах стадіонів, і на футбольному полі.

Список використаних джерел і літератури

Офіційний сайт Федерації футболу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ffu.org.ua/ukr/ffu> (24.11.2022)

Офіційний сайт Міжнародної Футбольної Асоціації (ФІФА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fifa.com> (11.11.2022)

Український Ультрас–портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ultras.org.ua> (02.12.2022)

Айзенберг К. Футбол как глобальный феномен: Исторические перспективы пер. с нем. Л. Картуновой / К. Айзенберг // Логос. – 2006. – № 3. – С. 135–155.

Алексеева Д. А. Футбольная дипломатия – средство ременя политических проблем / Д. А. Алексеева // Мир и политика, 2011. – № 7. М.: История – С. 312–313.

Алмашин В. А. Don't stop. Вболівальники – фанати – хулігани. Історія руху прихильників ФК «Динамо» Київ у спогадах очевидців / В. А. Алмашин. – К.: Нора-Друк, 2006. – 104 с.

Артьомов П. М. Субкультура футбольних хуліганів: фактори формування та особливості прояву на пострадянському просторі : дис. канд. іст. наук: 09.09.2006 / П. М. Артьомов. – Київський держ. пед. ун-т. – Київ, 2009. – 149 с.

Бримсон Д. Фанаты: триумфальное шествие футбольных хулиганов по Европе / Д. Бримсон. – Санкт-Петербург: Амфора, 2005. – 208 с.

References

Ofitsiyni sait Federatsii futbolu Ukrainy. [Official website of the Football Federation of Ukraine]. Electronic resource. – Access mode: <http://www.ffu.org.ua/ukr/ffu/> [in Ukrainian].

Ofitsiynyi sait Mizhnarodnoi Futbolnoi Asotsiatsii (FIFA). [Official website of the International Football Association (FIFA)]. – Access mode: <http://www.fifa.com/> [in Ukrainian].

Ukrainskyi Ultras-portal. [Ukrainian Ultras portal]. – Access mode: <http://ultras.org.ua/> [in Ukrainian].

Eisenberg K, 2006 – K. Eisenberg. Futbol kak global'nyj fenomen: Istoricheskie perspektivy per. s nem. L. Kortunovoj. [Football as a global phenomenon: Historical perspectives trans. with German L. Kortunova]. Logos. № 3. – s. 135–155 [in Russian].

Alekseeva D. A., 2011. – D. A. Alekseeva. Futbol'naya diplomatiya – sredstvo remenya politicheskikh problem. [Football diplomacy is a means of harnessing political problems]. World and Politics. № 7, 2011. S. 312–313 [in Russian].

Almashin V. A., 2006. – V. A. Almashin. Don't stop. Vbolivalnyky – fanaty – khulihany. Istoriiia rukhu prykhylnykyv FK «Dynamo» Kyiv u spohadakh ochevydtsiv. [Don't stop. Fans - fans - hooligans. The history of the FC "Dynamo" Kyiv supporters' movement in the memories of eyewitnesses]. – Kyiv: Nora-Druk, 2006. 104 s. [in Ukrainian].

Artyomov P. M., 2009. [Subculture of football hooligans: formation factors and peculiarities of manifestation in the post-Soviet space]. Ph.D. thesis. history Science. Kyiv: NPDU [in Ukrainian].

Brimson D., 2005. – D. Brimson. Fanaty: triumfal'noe shestvie futbol'nyh huliganov po Evrope. [Fans: a triumphal procession of football hooligans across Europe]. St. Petersburg: Amfora, 2005. – 208 s. [in Russian].